List 1. **NOVICE** Tečaj XXXI.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 1. januarija 1873.

Obseg: Uš na trtnih koreninah (Phyloxera). — Poduk, kako naj se ravná s živino, da ne zbolí, in kaj naj storí gospodar, kedar mu zbolí. — Turška goveja kuga se nam bliža. — Okrožnica županijam Kranjskim zarad vzdržavanja zdravja po deželi. — O zadevah društva „narodna šola". — Slovanstvo in Nemštvo. — Slovensko slovstvo. — Ozir na deželni zbor Kranjski. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Uš na trtnih koreninah (Phylloxera).

Že lani so „Novice" po naročilu, ki ga je družba kmetijska prejela od ministerstva kmetijstva, vinorejcem našim povedale od te uší, da neizmerno škodo dela na Francoskem, in sicer toliko, da niti Lahi niti Švajcarji ne kupijo Francoskih trt, dokler Francozje niso osvobodeni te nadloge.

Pa kaj, ker ta mrčes, ki je izprva iz Amerike prišel, zmirom dalje in dalje leze in se je bati, da ne bi zalezel tudi slovenskih vinogradov. Vsi trtjoni in drugi našim trtam škodljivi kebri niso nič proti tej škodljivki.

Naš gosp. Rihard Dolenec je bil tako prijazen, da si je od vredništva nemškega vinorejskega koledarja „Weinbau-Kalender", ki ga izdaja sl. baron Babo v Klosterneuburgu, izprosil lesoreze in jih „Novicam" poslal, da prav očividno našim vinorejcem pred očí postavijo uš na trtnih koreninah, ktero učenjaki „Phylloxera" (filoksera) imenujejo, to je uš, po kteri trtno perje zvene.

Phyloxera je strašna žival; kjer se je na Francoskem (leta 1865. vprvič) v vinograde vrinila, je čez in čez pokončala vse brajde tako, da je komaj podoba, da so ondi pred vinogradi bili. V nekterih krajih — tako pripovedujejo — so zavoljo te uší drva za polovico cenejša postala, ker so lastniki tako pokvarjeno trsje za drva prodajali.

Al tudi že v druge dežele se je, žalibog, ta uš razširila in že, kakor omenjeni koledar pravi, je sèm ter tjè v Avstriji in Ogerski.

Naj nas vinorejci spremijo v tak ušivi vinograd in videli bodo že meseca malega srpana (julija) sèm ter tjè trte brez perja, brstje je rumeno, cela rastlina klavrna. Al že meseca maja kazala so se slaba znamenja, kajti že takrat je prihajalo perje ob kraji rumenkasto in očitno je bilo, da trta ne raste veselo. Da perje rumení, ni sicer to samo za-se že gotovo znamenje ušive trte, vsaj tudi iz druzih vzrokov utegne to izvirati; vendar je treba, da vinorejec, ako to zapazi, preiskuje trtne korenine. Na vnanjih delih trsja se ne zapazi nič škodljivega, nobena garja, noben mrčes; naj gospodar tudi pognojí taki trti, ktero vidi veneti, ne pomaga jej vse to nič, ker revež ne vé, da na korenini sedí smrt trti.

Če izruje tako trto in ogleda na tanko korenine, zapazil bode koreninsko lakno (nitke) deloma že ugonobljeno, posebno male koreninice, ki začenjajo še le prav rasti, imajo več ali manj hrg (izrastkov), kakor nam kaže ta le podoba

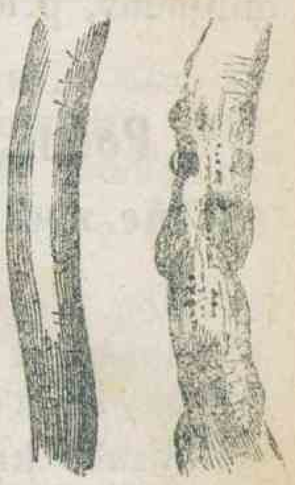

Na takem koscu trtne korenine vidiš že z navadnim drobnogledom (povekševalnim steklom), da rumenene lise in moroge niso nič druzega kakor celi kupci sila majhne živalice, ki je svoje rivčeke zasadila v živo korenino, da iz nje pije muzgo.

Ta silno drobna pošast, ki je že tisoč in tisoč oralov najlepših vinogradov Francoskih pokončala in zdaj tudi našim žuga, to vam je koreninina uš „Phyloxera" imenovana. Človek, ki sam tega ni videl, ne bo skoro verjel, da je to mogoče, da taka majhna žival more toliko škodo napraviti in na beraško palico spraviti sto in sto pridnih vinorejcev. Ko pa bodemo kaj več povedali o tej roparici, bode nam verjel.

Pogledite jo: taka-le je babica brez perut v podobi stokrat povekšana, v resnici pa nič veča kakor človeška uš.

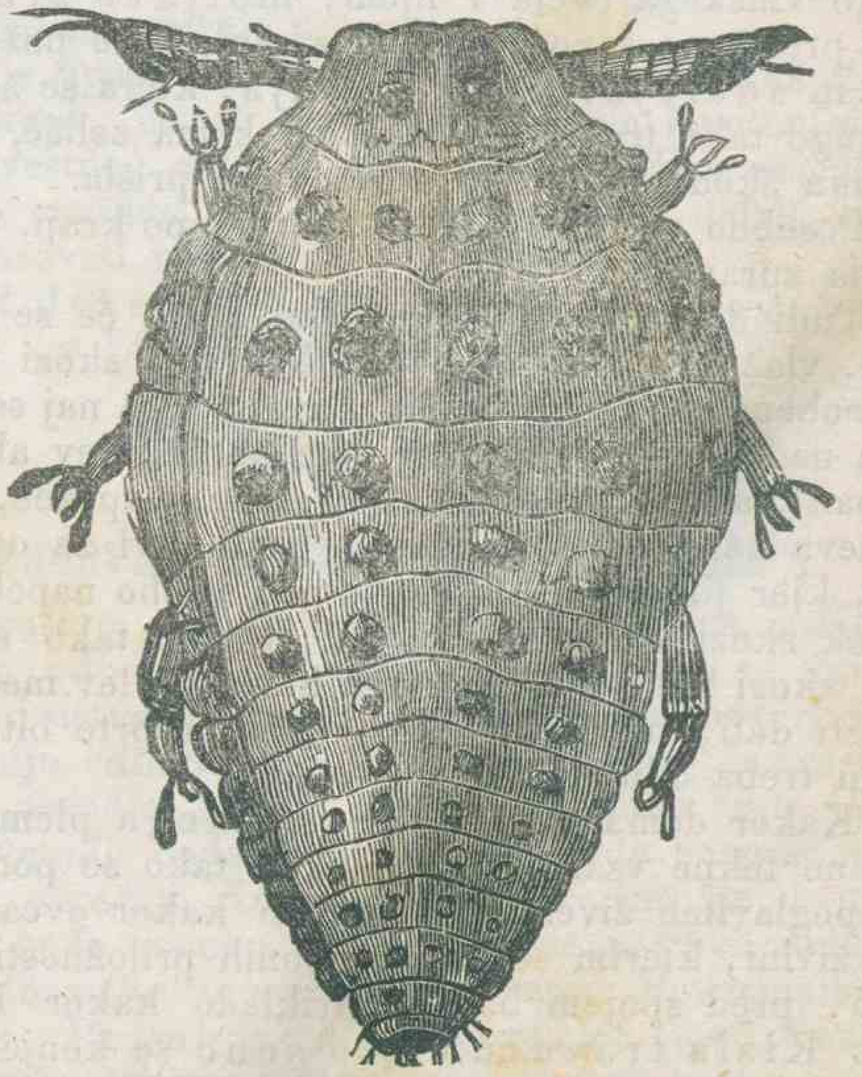

Ta babica je popolnoma dorastla; pred 3 ali 4 tedni je iz jajčica izlezla, in zdaj se že sama pripravlja jajčica leči. Brez perút je ta; so pa Phylloxere tudi s perutami.

Rivec s tremi ostrimi ščetinjami na koncu in pa 6 nóg kaže vam sledeča podoba.

Naši bralci nam bodo komaj verjeli, če jim rečemo, da zárod edine te babice od spomladi do jeseni je v stanu vse vinograde v našem cesarstvu pokončati. Treba tedaj, da jim to dokažemo.

Ta babica leže skoz en cel teden vsak dan po 8 do 10 jajčic. Pa recimo, da v vsem skupaj izleže le 20 jajčic, tedaj dobimo do 15. dne malega travna (aprila) od nje 20 naslednic; te bodo do 15. maja matere od 400, iz kterih do 15. rožnika se zaleže 8000, 15. dne malega srpana (julija) 160.000, 15. dne velicega srpana 3 milijone in 200.000, 15. kimovca (septembra) 64 milijonov, 15. oktobra 1,280.000.000 in 15. novembra 25,600.000.000 — po takem od sušca do novembra 25 milijard in 600 milijonov uší (ena milijarda je 1000 milijonov) — to je tolikošno število, da to razumeti le moremo, ako pomislimo, da na vsako trto v Avstriji in na Ogerskem, ako jih štejemo v vsem skupaj okoli 8000 milijonov, pridejo kake 3 uší. (Kon. prih.)

Poduk, kako naj se ravná z živino,

da ne zbolí, in kaj naj storí gospodar, kedar mu zbolí.

Klaja za domačo živino.

Kakošna mora biti krma (klaja).

Vsaka krma, bodi-si kakoršna koli, mora dobra biti in živini primerna, če ne, jej ne tekne. Ako pride med krmo kaj, česar želodec ne more prebaviti (prekuhati), kakor drobno kamence, prah, pesek, kurje perje itd., živina zbolí lahko, in še celó dostikrat pogine zavoljo tega.

Dasiravno v začetku ne tako očitno, škoduje živini tudi preprano seno ali slama, premrli, gnjili ali zmrznjeni krompir in repa, droževje, ktero je bilo premalo iztiskano ali predelano, in je torej še mnogo vinskega cveta v njem, moljavo zrnje, premalo preležano seno, pred kratkem še le požeto zrnje žita in sočivja, mokra detelja, ktera se še le pari, in druge take trave, potem sploh krma zelišč, na ktera je kaka škodljiva strupena rosa, rja prišla.

Posebno se ravná dobrota krme po kraji, v kterem je bila spravljena.

Tudi dobra klaja utegne škodovati, če se v zaprašenih, vlažnih ali zatuhlih krajih hrani, skozi ktere nikoli nobena sapa ne potegne. Zavoljo tega naj se spravlja klaja nad hlevi samo tedaj, kedar je hlev ali obokan (velban), ali pa je leseni strop dobro zapažen, da para iz hleva ne more skozi strop. Tudi ceví za odganjanje pare, kjer jih imajo, ne smejo pod streho napeljane biti, ampak skozi streho morajo iti. Ravno tako se morajo line, skozi ktere se klaja znad hleva v hlev meče, dobro zapreti dati, in morajo tako dolgo zaprte biti, dokler jih ni treba odpreti.

Kakor domača živina ni vsa enega plemena, tako tudi ne tekne vsaka klaja enako; tako se podá zrnje kot poglaviten živež bolj konjem kakor ovcam in goveji živini, kterim se le o posebnih priložnostih, postavimo, pred spojem bolj za priklado kakor kot živež daje. Kisla trava in kislo seno se konjem prileže prav dobro, manj pa goveji živini, ker tako seno je manj tečno kakor sladko; ovce pa skor gotovo zbolé, če tako seno vživajo.

Sočivje je prav rediven živež, pa želodcu je težek, ne sme se ga tedaj toliko živini dajati, kakor žita. Pa tudi vse žito ne tekne vsi živini; oves je živini najbolj ugoden; tudi turšica po malem; rž in ječmen sta nevarna, ker živno rada napenjata.

Listje skoraj vseh dreves, kakor tudi njih mladike, ktere živinčeta posebno na pašah v gozdih kaj rade obirajo, ne redé samo malo, temuč goveji živini in drobnicam je dostikrat še celó škodljiva krma. Tudi korenstvo, kakor repa in krompir, utegne škodovati, če ga živina preveč dobiva, ker je želodcu pretežko. Ravno tako se morajo varno pokladati olarske (prajarske) in žganjarske drože, ostanki cukrarnic, zlasti pa konjem.

Razun dobrih paš in sená, ktero se na travnikih s sladke trave nakosí, sploh ni klaje, ktera bi dobro redila, ob enem pa tudi želodcu nadlege ne delala; zavoljo tega je dobro, med bolj slabo klajo vselej tudi nekoliko mrve primešati. Kedar pa gospodar svoji živini sploh ob enem času razno klajo ali pa eno poleg druge klade, mora jo vselej tako zmešati, da živina ne dobiva samo potrebnega živeža, temuč tudi, da se jej želodec dosti napolni, tako, da se popolnoma nasiti. Zavoljo tega žito ni za goveda in za ovce; kajti zrnje sicer dobro redí, velicega želodca teh živinčet pa vendar ne napolni in toraj tudi dosti ne nasiti. Najbolje je zraven še sena dati. Ako pa druga krma že samo po sebi močno redí, se jim mora kaka druga manj tečna krma primešati, postavimo, slama. Zlasti takrat je take primesi zeló treba, kedar se živina z žlampo redí, ker živina utegne sčasoma, pa zeló nevarno zboleti.

Dostikrat napravljajo krmo, da bi bila živini bolj prijetna ali pa bolj prebavljiva; tako jej krmo dostikrat razrežejo, kakor slamo (rezanica), repo, krompir; večkrat jo s kropom poparijo ali skuhajo; večkrat jo okisajo ali osolé ali sicer tako ali tako napravljajo.

Kedar dobiva živina toplo pijačo, je sploh skrbeti, da pijača ni pretopla, ker živini želodec in čeva omagajo, če večkrat pregorke pijače dobiva; nasledki tega so marsiktere bolezni. Tako umetno narejene krme ne smejo predolgo na zraku stati, ker se rade skisajo; to pa živini ni samo neprijetno, tudi zbolí lahko. Sploh naj gospodarji pri vsakteri krmi, ktera se more skisati, kakor pri tako imenovanem rujavem senu, ktero se samo po sebi segreje, ali pa pri mokri detelji, skrbno gledajo, da se kisanje o pravem času ustavi, ali pa da se krma še le potem živini klade, ko se je že popolnoma skisala. Sicer se krma lahko spridi in živina ne mara za-njo; ako jo pa zavoljo lakote vživa, mora pa zboleti.

Kedar dobiva živina osoljeno krmo, je treba posebno za to skrbeti, da ima tudi dosti pijače. Po slani krmi je namreč živina žejna, in če se dosti ne napaja, utegne zboleti.

Turška goveja kuga se nam bliža.

Gospodarji pozor!

Po dopisu okrajnega glavarstva Črnomaljskega od 26. decembra je v Stubici v okraji Vrbovskem na Hrvaškem v dveh hlevih 23. decembra se prikazala turška goveja kuga; 4 goved je poginilo, dvoje so pobili.

Okraj Vrbovski je komaj 3 ure in kraj Stubica komaj 5 ur daleč od Kranjske meje; nevarnost je po takem silna, da se tudi na Kranjsko pritepe morilna pošast, ako se ostro ne straži na to, da niti živina, niti človek niti nič druzega kar si bodi ne pride iz Hrvaškega čez mejo na Kranjsko. Deželna vlada je zato se tudi brž obrnila do vojaške oblasti, da pridejo vojaki za stražo na mejo Črnomaljsko.

Mi pa ponavljamo oklice in prošnje v lanskih „Novicah“ razglašene, naj vsak prebivalec Črnomaljskega okraja bode stražar ali policaj, da čuje ostro na tem, da tudi ne mačka ne perišče sená ne pride čez mejo Hrvaško.

Deželna vlada Hrvaška pa je 25. decembra naznanila deželni vladi Kranjski, da je turška kuga se zatrosila po neki goveji čedi, ki je skrivé iz Bosne prišla v vojaško Granico in je bila za Pulje (Pola) v Istri namenjena. Mestni magistrat v Bakru (Buccari) v Reški županiji je to čedo ustavil in v doljnem Šrljevu v kontumacijo djal. Ta čeda je štela 75 repov, od kterih je po naznanilu civilnega kapitana Bakerskega od 20. decembra kakih 20 goved poginilo, vse druge pa so brž pobili.

Deželna vlada v soglasji s tem naznanilom poroča 20. decembra po poročilu okrajnega glavarstva v Voloski, da je 19. decembra v Dragi, neki vasi med Reko in Bakrom v Reški županiji, v goveji čedi, ki je iz Hrvaškega prišla, turška kuga se prikazala. Po postavi od 29. junija 1868. leta ste bili soseski Kastva in Voloska brž za kužna okraja priznana in meja zaprta.

Po takem nam žuga turška kuga tudi od te, tedaj od dvojne straní.

Gorjé nam, če po sleparski poti se zanese v našo deželo! Naj bi gospodje duhovni na prižnici v takih krajih, ki se mejijo s Hrvaškimi in Reškimi okraji, ljudstvo svoje goreče opomnili, da ne pustijo ne živine ne nič druzega čez mejo, kajti kužnina ne tičí samo na živini, temuč tudi na ljudéh, na senu in drugem blagu.

Podučne stvari.

Okrožnica županijam Kranjskim
zarad vzdržavanja zdravja po deželi.

C. k. deželna vlada je z dopisom 8. dne u. m. pod št. 7818 po c. kr. okrajnih gosposkah vam že naznanila, kako se imate ravnati, da se obvarujete dveh kužnih bolezni, kteri bi utegnili tudi v našo deželo se zanesti in tù razširiti. Kolera namreč precej zelo gospodari na Ogerskem, in tudi na Českem se je sèm ter tjè že začela; kozé pa prav blizo nas so hude v Trstu, Zagrebu in Gradcu, kjer je že veliko ljudstva zbolelo in umrlo, toraj tudi do nas prav lahko pridejo.

Deželni odbor vam tedaj živo priporoča, da vse od c. kr. okrajnih gosposk zarad vzdržavanja zdravja vam došle ukaze na tanko izpolnujete in da z vso pazljivostjo gledate na to, da se v vaši občini odstranijo vse napake, ktere bi zakrivile začetek kužne bolezni. Posebno vam pa deželni odbor še priporoča sledeče:

1. Zmerno in redno življenje in pokoj duhá je prvo sredstvo, da si ohranimo zdravje.

Treba je toraj varovati se prehlajenja, zato je treba, da se oblačimo gorkeje. Ponoči naj bi vsak kolikor mogoče spal v zaprtih prostorih. Posebno je tudi treba paziti na to, da si želodca ne pokvarimo, kar se lahko odvrne, ako ne vživamo jedí ali vinske pijače čez mero, ali pa škodljive.

2. Ostro je treba paziti na to, da je voda, ktero pijete, čista in zdrava. Skušnja učí, da je pri kužnih boleznih največkrat z gnjilimi stvarmí nasitena voda glavni vzrok kuge. Če tedaj zveste, da je kaka voda v vaši županiji nečista, mlakužna, smrdljiva, tedaj škodljiva, dajte tak vodnjak (štirno) brez ugovora zapreti.

3. Vsaka kužna bolezen se posebno ondi rada vgnjezdi, kjer je nemarnost in nesnaga, toraj se nahaja dostikrat ondot, kjer veliko ljudí v majhnem prostoru nagnječenih skupaj živí, — dalje tam, kjer se gnjile rečí parijo in smrad delajo. Zatoraj ni treba obširno dokazovati, da je snažnost v vseh stvaréh eden najboljših pomočkov zoper bolezni. Opominjajte tedaj srenjčane svoje, da prezračujejo stanovanja svoja, tedaj okna vsaj enkrat na dan dalje časa odprta imajo in tako odpravijo sprideni zrak iz stanic. Še posebno pozornost pa je treba obračati na stranišča, gnojne mlake in gnojišča. Skoro povsod na kmetih nastavljena so stranišča in gnojišča tik hiše, ter tako smradijo celo okolico. Prepričali so se zdravniki, da so gnjijoče stvari in smrad iz stranišč in gnojnih mlak, posebno pri vlažnem vremenu, pogostoma krive kužnih bolezni. Dolžnost vaša je tedaj, ljudí napeljavati na to, da kolikor mogoče odpravijo take škodljivosti. To se brez posebnega truda in brez velicih stroškov pri straniščih (sekretih) naredí tako, da se va-nje kake dva- ali trikrat na teden vliva v vodi raztopljeni železni vitrijol. Kako se to naredí, vam bode c. k. okrajna gosposka na tanko razložila. Pazljivo tako ravnanje pa je neobhodno potrebno posebno tam, kjer so stranišča, gnojne mlake in druge gnjijoče stvarí blizo vodnjakov (štirn) ali napajališč, kajti lahko se zgodí, da gnojnica priteka k vodi, ktero pijó ljudje in živina, in tako zbolijo.

4. Ker se vsaka bolezen lože odpravi, ako se bolnik ob pravem času posvetuje z zdravnikom, toraj opominjajte ljudstvo v svoji županiji, naj nemudoma pošljejo po zdravnika, ako jih napade bolezen, ki je sumljiva kake kužnosti.

Če bi jih pa več na enkrat ali vsaj kmalu po vrsti zbolelo v eni vasi, je dolžnost vaša, da to naznanite c. k. okrajnemu zdravniku ali pa c. k. okrajni gosposki.

5. Ker se kužna bolezen večkrat zatrosi iz kraja v kraj po tej poti, da se bolnik pelje v kako mesto k zdravniku ali v bolnišnico, zatoraj naj bode vaša skrb, tacega bolnika pustiti domá, kjer zbolí, in kolikor mogoče, ga shraniti tako, da ne pride z drugimi v dotiko. To posebno veljá pri kozavih bolnikih; kajti koze se največkrat razširijo tako, da jih drug od druzega naleze.

6. Ker je cepljenje pri kozah najbolja obramba zoper hudo to bolezen, toraj je treba, da se v takih krajih otrokom pa tudi odraslim ljudem cepijo kozé. Ako tedaj zdravnik to za potrebno spozná, podučujte ljudí, da se ne upirajo temu.

Ker je upati, da se nevarnost žugajočih kužnih bolezni odstrani, če se omenjena naročila izpolnujejo na tanko in vestno, zato deželni odbor od Vas pričakuje, da bodete pazljivo, in če je treba, ostro delali na to, da se ti nasveti povsod tudi izvršujejo.

Od deželnega odbora Kranjskega
v Ljubljani 15. decembra 1872.

Šolske stvari.

O zadevah društva „narodna šola“.

Za društvo „narodna šola“ na Štajarskem in Kranjskem smo odposlali nekterim poverjenikom te dni povabilo in društvena pravila. Dalje prosimo poverjenike, da naznanijo odboru, ali blage volje hote prevzeti ta posel za „narodno šolo“. Stoprv, ko nam bodo imena znana, naznanili bodemo po časopisih, da se pristopivši vedó kam obračati. Ko se oglasi precejšno število udov, sklical se bode občni zbor, kteri bode postavil predsednika in odbornike za vspešno delovanje. Poverjenike za Koroško, Primorsko in Goriško postavimo pozneje, ker še čakamo natančnejih poročil.

Odbor.

*

Politične stvari.

Slovanstvo in Nemštvo.

Kaj imajo Slovani sploh in vzlasti Poljaki pričakovati od Nemcev?

Na to vprašanje je Rusin Račala, eden izmed prvakov Galiciških federalistov, v poslednjem deželnem zboru Lvovskem odgovoril v sijajnem govoru, kterega po „Ost und West“ posloveniti in našim bralcem priobčiti se nam je vredno zdelo.

Tako-le poslanec Račala govorí:

Na vprašanje: kaj imajo Slovani in še posebno Poljaki pričakovati od Nemcev, nam zgodovina daje odgovor. Ona z dogodki dokazuje, da vsa sedanja Nemčija „pangermanija“ bila je slovanska. Ondi so stanovali Vendi raznih plemen: Srbi, Obotriti, Vilci na Pomorjanskem, Lužičanje itd. Vprašam Vas: kam neki so prešla vsa ta plemena? Poginila so v nemškem morji! In zakaj? Vsaj je veče bilo njihovo število, veči njihov pogum, nego Nemcev! Toda Slovani bili so v razporu med seboj, oni so postopali brez vzajemnosti; vsako pleme je skrbelo za svoje koristi; kar je pa še hujše, nektera plemena so v zvezo stopila s sovražnikom ter so ž njim borila se zoper slovanske brate. Tako je pleme za pleme zgubilo svojo samostojnost, v službo Nemcev stopivše, dokler ni popolnoma poginilo.

So ljudje, ki pravijo, da so se Slovani dali ponemčiti nemški izobraženosti. Zgodovina nam pa drugače pripoveduje. Gospoda moja! gotovo ste brali nemško zgodovino, v kteri ste našli Albrechta „medveda“ in Henrika „oroslana“. Od kod ta priimka? Prav zato, ker sta morila Slovane, kakor medved in oroslan morita ljudí. Albreht se je ljuto vojskoval z Veneti ter si je prisvojil Branibor. V srednjem veku so se snovale križarske vojske, podjarmit si Slovane med Labo in Odro.

Po vseh okrajnah so se zatirali Slovani in na njihovo mesto vabili nemški naseljenci. Prav tako so Nemci še dalje prizadevali si pod svoj jarem spraviti Slovane bahaje se, češ, da v poganske dežele hočejo razširiti krščanstvo in krščansko omiko, prav kakor še dandanes hočejo širiti — kakor pravijo — svojo višo omiko in s tem opravičiti svoj „nagon po izhodu“.

Dalje kaže zgodovina, da so krščanstvo širili z ognjem in mečem. Dokazov nam daje zgodovina na vsaki listini. Tudi nam jih ni treba iskati v daljavi, naša lastna Poljska zgodovina o vojskah s križarskimi vitezi nam jih ponuja obilo.

Pod pretvezo, da so poklicani Slovane pokristijaniti, vzeli so v posest deželo in zatirali narode. Pa ko že ni bilo slovanskih poganov in so bili Porusi in Litavci že pokristijanjeni, njihove vojske še vendar niso jenjale in morali so poslednjič Poljaki, Litavci in Rusi zbrati vse svoje moči, da so tej kači vsaj za nekoliko časa strli glavo.

Tako, gospoda moja, so ravnali Nemci. Nekdaj so pa bili Slovani daleč v zahodnih deželah. Devin (zdaj Magdeburg) bilo je slovansko mesto. Glavno mesto nemške države stojí na slovanski zemlji in meja slovanstva je tako blizo kakor Lvov in Przemysl. To, to je „nagon na vzhod“, gospoda moja!

Jako znamenito je še dvoje. Vsa moč današnje Prusko-nemške države je prav za prav v slovenskih okrajnah: v slovanskih deželah tje do Devina, v Braniboru (zdaj Brandenburg), v Pomorji (zdaj Pommern), v vzhodni in zahodni Prusiji, v Poznanji (zdaj Posen), v Šleziji itd. Vsa dežela, po kteri ima ponosni „Brandenburg“ svoje imé, ta vsa stara slovanska dežela bila je v starodavnih časih — Poljska.

Vprašam Vas toraj: ali je po vsem tem mogoče z Nemci hoditi in podpirati centraliste — na lastno svojo pogubo?

Toda ugovarjalo se mi bode: „V starih časih so Nemci, — to je res, — ponemčevali Slovane, ali zdaj to ni mogoče zarad naše vzbujene národne zavesti“.

Namesti odgovora na ta ugovor kažem Vam na Poznanjsko pokrajino in na to, kar se ondi godí. Ko so razkosali Poljsko, vpeljali so nemški jezik v šole v slovanskih okrajih, da bi jo popolnoma ponemčili; ker je pa tako nemčevanje zadelo na mnoge ovire, in vrh tega ni imelo zaželenega vspeha, že davno so Prusi segli po druzih sredstvih.

Daje se Nemcem denarja, da si ž njim kupujejo slovanska posestva in po tej poti slovansko deželo spreminjajo v nemško. Tako je posestvo za posestvom v roke prišlo Nemcem. Kar nista mogla uradni jezik in šola, to je dovršil denar.

Tako se je Poznanjska pokrajina iznárodila in v glavnega mesta (Poznanja) starešinstvu danes sedita le še dva Poljaka. Tudi se, gospoda moja, dobro spominjate, kako zbadljivo in zaničljivo je Bizmark pred malo dnevi Poljakom v obraz govoril, rekoč, da jim „bo dal dobroto nemškega jezika“. — A tudi besed grof Eulenburgovih v pruskem deželnem zboru nismo preslišali. Te in one merijo na to, da se iztrebi Poljaštvo. Tu imate zdaj ono razširjanje nemške olike, oni „nagon na vzhod“. In pri vsem tem naj jih podpiramo še mi!

Kar pa se v Porusiji (na Prajzovskem) vrší že od starih časov, to naj se še le prične v Avstriji. Tudi pri nas národi še zahtevajo pravico svojega jezika. Toda idite le v Slezijski deželni zbor in slišali bodete, kaj Nemci pravijo Poljakom; prav kakor Bizmark tudi oni hočejo Poljakom „podeliti dobroto nemškega jezika“.

V Galiciji se je ustvaril „kreditni zalog“, ki nima druzega namena, nego slovanska posestva nakupovati za Nemce.*) Ta zalog ima 1 milijon kapitala; od kod, to je uganjka. Da je kakova Nemška banka iz rodoljubja darovala milijone, ki bi pomagali širiti Nemštvo, tega nikdo ne verjame. Brž ko ne ti milijoni hodijo iz tujih dežel, da podpirajo tisti „nagon na vzhod“ in pospešujejo Nemško naselstvo. To je čedalje verjetnejše. Isti „chabrus-ovi“ zalog tudi na Českem nakupuje posestev, da se ondi naselijo Nemci, in zmorejo Slovane. Ali morda kdo verjame, da bodo ti gospodje zadovoljni s Čehi? Poljskemu narodu proti ista nevarnost. Nikar vendar ne zabite, kako Nemci govoré, češ, poljsko vprašanje nas zanima le toliko, kolikor nam je potrebno za razširjenje naših mej. Ali morda kdo misli, da se ne dotaknejo Poljskih dežel? Osvetim (Auschwitz) in Zator se še vedno prištevati k „nemški zvezi“. Varšava je tudi že bila Pruska. Oni toraj črto potegnejo od Biale skozi Poljsko in Varšava bode stala na zahodni strani. Že dandanašnji velika množica Nemcev živí v Poljskem kraljestvu, in leto za letom novi roji dohajajo tje in v Litavijo. Tem prištejte še židovsko drhal, ki je vselej predna straža Nemcev, ter preudarite potem, ali je nevarnost res majhena.

Po vsem tem v tretje vprašam: Gospoda moja, ali je naša dolžnost, složno delati s Slovani ali pa ostati

*) V Kaliforniji v mestu „Los Angeles“ je naseljenih mnogo Nemcev, o kterih slavnoznani O. Weniger v „poročilu o Leopoldinski ustanovi za 1871. leto“ na 12. strani pripoveduje, da so tako nemški, da imajo v mestni ustavi pravilo, da nikdo ne sme svojega posestva prodati drugemu nego Nemcu. Vred.

na poti separatizma? Ali morda mislite, da se nevarnosti ubranite s separatizmom? Nikakor ne. Le z zedinjenimi močmí je mogoče, kaj doseči? Kdor je hodil po poti separatizma, ta je poginil. Zdaj vse meri na pogubo Slovanov, na pogubo Poljakov. Mi Rusini po tem potu ne moremo hoditi.

Hodimo po vzajemnem potu, potem ne le sebi, ampak vsem pomagamo do avtonomije take, po kteri vsi dobé toliko, kolikor mi. Le to, kar tako dobimo, tudi obdržimo.

Slovensko slovstvo.

* „*Zori*“ se z novim letom počenši pridaja znanstvena priloga pod naslovom „Vestnik“, najmanj vsak mesec ena pola, ki bode obsegal članke iz jezikoslovja, arheologije, povestnice, bajeslovja itd. Vodstvo obeh listov je upravni odbor „narodne tiskarnice“ kot lastnik „Zore“ izročil odborniku pisateljskega društva prečast. gosp. župniku Davorinu Trstenjaku. Cena „Zori“ in „Vestniku“ je 4 gold. na leto, za ljudske učitelje in dijake pa 2 gold. 50 kr. Naročnina naj se pošlje podružnici narodne tiskarne v Maribor.

Ozir na deželni zbor Kranjski.

Obljubili smo v zeló kratkih poročilih o obravnavah deželnega zbora Kranjskega, da nektere razprave prinesó „Novice“ po stenografičnih zapisnikih obširneje. To obljubo začnemo spolnovati danes.

V 7. seji je dr. Costa s podpisanimi drugimi stavil sledečo

interpelacijo

do veleslavne c. k. deželne vlade:

Jože Kavčič, služabnik pri priv. južni železnici, in drugi obrtniki iz Ljubljane so konec meseca maja t. l. prošnjo za dovoljenje „društva za denarno pomoč v Ljubljani“ pri ljubljanskem magistratu vložili ter ob enem dotična pravila v slovenskem jeziku za potrjenje predložili. Vsled dopisa tukajšnjega magistrata od 27. junija l. l., št. 6002, se je Jožefu Kavčiču in njegovim tovarišem naznanilo, da se morajo vsled ukaza c. kr. deželne vlade dne 18. junija l. l., štev. 4258, še trije eksemplari pravil, in sicer v nemškem jeziku gori omenjeni prošnji priložiti. Slednjič se je omenjenim prositeljem z dopisom c. k. deželne vlade objavilo, da c. k. ministerstvo notranjih zadev po odloku od 4. novembra 1872. leta, št. 12.152, gledé na določbe §. 14 (črki *b* in *c*) postave o združevanji od dne 26. novembra 1852. leta ne privoli ustanovljenja društva pod imenom: „za denarno pomoč“.

Določbe omenjenega §. 14. pod črkama b) in c), na ktere se rešenje ministerstva notranjih zadev opira, se glasé tako-le: Dovoljenje za ustanovljenje društva se sme samo takrat dati, ako: se b) na prositelja gledé na njegovo premoženje zanašati more, da se bode podvzetje gotovo izpeljalo, ali da vsaj nobenega suma ni, da se bode postranskih in nedovoljenih namér lotilo, c) ako so načrti in pravila podvzetja postavnim tirjatvam (§§. 8—13) in javnim razmeram primerni.

Gledé določbe pod črko c) je rešenje ministerstva popolnoma neopravičeno, kajti pravila, ktere so prositelji predložili, so prav enaka pravilom druzih že potrjenih družeb in še posebno tem ljubljanskega društva za podporo obrtnikom. — Dovoljenje tega poslednjega društva se je na podlagi enacih pravil 8. novembra 1862. leta, tedaj v dobi zgodilo, v kteri je gori omenjena postava o združevanji tudi že veljala.

Nedovoljenje ustanovljenja enacega društva na podlagi enacih pravil je jako nedosledno. Potem takem se ne more pozivanje ministerstva na določbo črke c) §. 14. v prid njegovega rešenja kot opravičeno priposnati, in to tem manj, ker ministerstvo prositeljem nobenega navoda ni dalo, in v katerem smislu naj oni spremené pravila.

Kar se tiče druzega razloga nedovoljenja, ki se opira na določbo črke b) večkrat omenjenega §., je ta ravno tako neopravičen kot prvi. Prositelji vsi so pošteni in neomadeževani obrtniki, o katerih značaji in poštenosti se nikakor dvomiti ne more. Kar se pa tiče razmér premoženja posameznih prositeljev, tudi to ni moglo ovirati dovoljenja, kajti sama postava pravi, da le tam, kjer je treba, se mora na premoženje prositelja ozir jemati. Pri podpornem društvu pa, ki po svojem imenovanji in namenu le iz tacih udov obstoji, ki manj ali več podpore potrebujejo, premoženje pri posameznih osnovateljih društva tirjati, je ogromni nonsens. Vsa enaka društva se napravijo ravno zarad tega, da se družbeniki vzajemno podpirajo.

To toraj ni môglo povoda dati takemu rešenju, drugače ne bi mogla c. kr. vlada drugo enako društvo dovoliti, kakor so ga tukajšnji nemški delalci pri južni železnici ustanovili, kajti ti delalci so gotovo ministerstvu ravno toliko poroštva mogli dati, kar se tiče njihovega premoženja, kolikor prositelji za dovoljenje „društva za denarno pomoč“, ali pa še manj.

Morebiti je c. k. ministersvo dovolj poroštva našlo v tem, da je društvo, po delalcih ustanovljeno, pravila v nemškem jeziku predložilo. Iz postopanja ministerstva, gledé teh dveh društev, se neka velika razlika razvidi. Društvo po delalcih, brez vsega poroštva na podlagi nemških pravil ustanovljeno, se dovoli brez vseh ovir in v kratkem; društvo pa po obrtnikih in rokodelcih z istim če ne boljšim poroštvom, a na podlagi slovenskih pravil ustanovljeno, se ne dovoli.

Stavlja se tedaj vprašanje do c. kr. deželne vlade, naj blagovoli natančne razloge razodeti, zakaj da se ni društvo za denarno pomoč v Ljubljani dovolilo, in zakaj se niso pravila tega društva potrdila.

V Ljubljani 27. novembra 1872.

Dr. E. H. Costa, dr. Jan. Bleiweis, J. Irkič, Ivan Toman, M. Tavčar, Horak, J. Grabrijan, grof Barbo, dr. V. Zarnik, Murnik, Leopold Jugovic, Peter Kozler, Karl Rudež, Kramer, V. C. Supan, L. Pintar, dr. Poklukar, Kramarič, M. Koren, Zagorc.

Na to gospodu c. k. deželnemu predsedniku izročeno interpalacijo je v 7. seji obljubil, da bode odgovoril v eni prihodnjih sej. — Odgovora so interpelanti radovedni pričakovali; ali ni ga bilo v nobeni sledečih sej, in tako je edina ta interpalacija ostala nerešena; zakaj? se ne ve; ali se pozabilo na to vprašanje, ali pa je bil odgovor nemogoč?

Naši dopisi.

Iz Ogerskega 27. listopada. P..... — Drage „Novice“, naznanite žalostno novico predragim svojim bralcem in rodoljubom vsem slovenskim, da je gosp. Leopold Kranjc, stotnik-auditor c. k. vojaške sodnije v Vélikem Varadinu (Gross-Wardein), poslavljen s viteštvom cesarskega Franc-Jožefovega reda, rojen na Planinah, včeraj 26. listopada po kratki bolezni umrl v 40. letu svoje starosti, zapustivši tužno vdovo in dvoje otrok. Domovini je bil vseskozi zvest sin in nam mili tovarš. Kranjčevo imé ostane vsem njegovim tovaršem nepozabljivo, kajti visokočislan je bil od vseh, kteri so ga poznali, bodi-si da so njemu bili podložni ali mu

viši. Truplo rajnega so danes po železnici odpeljali v Belo cerkev v Banat, kjer je njegova žena domá. Lahka mu zemljica!

V Gorici 29. dec. = Gorica šteje vse polno časopisov v 3 jezikih izhajočih, a vendar mi Slovenci še enega pogrešamo. Imé zaželenemu listu bi moralo biti „Naša sloga“. Kakor se kaže, utegne po novem letu res nekaj tacega beli dan zagledati; priprave se že delajo za — slogo! „Slov. Narod“ je prinesel v listu od 28. t. m. na sveti večer sporočeno mu vest „iz Gorice“, ki je prav prava novoletnica tukajšnjim Slovencem. Stvar je ta le: Nocoj napravijo „Preširnovi častitelji“ pri „zlati zvezdi“, v prostorih italijanskega filharmoničnega društva besedo na čast Preširnu. Povabljeni so k njej nekteri tukajšnji čitalničarji, mnogo slov. gospode s kmetov in — kakor pravijo — vse, kar ima italijansko in nemško občinstvo našega mesta kolikaj odličnega. Program besede je priobčen po časnikih. Ker bi pa kdo lahko vprašal, zakaj se ni ta beseda napravila v čitalnici, hitel je nekdo po „Narodu“ razglasiti vzroke, zakaj se to ni zgodilo. „Čitalnico imajo zdaj Staroturki v rokah“ — piše se v „Nar.“ — „in ti nijso hoteli osnovalnemu odboru za Preširnovo besedo prepustiti čit. dvorane . . .“ — Slabo došla, vrla gospôda, Vaša vest v „Nar.“, tako slabo in o nepravem času, da si celó ne moremo misliti, da bi jo bil kedo izmed merodajnih Vaših mož ukazal priobčiti. Vsak trezni politikar obeh strank jo mora smatrati le za breztaknost kterega nepoklicanega dopisnika. Kajti to je enkrat gotovo, da imajo osnovatelji Preširnove slavnosti vzrokov dovolj, če ne vsega, kar se bo nocoj „pri zvezdi“ godilo, vsaj napravljanje te besede, nagibe in namerjanje, z debelo plahto pokrit. Iz „staroturških“ ust vem, da so hoteli oni, ki jih „Narodov“ poročevalec sè „Staroturki“ pita, vse, kar bi utegnilo tukajšnji razpor razgrniti, s tančico — spravljivosti zagrniti, in to tem bolj, ker se tudi drugod, ako nas neka znamenja ne mamijo, zapazuje nekakošno približavanje „Mladoturkov“ k „Staroturkom“. A „Narodov“ dopisnik ima o slogi svoje posebne pojme! — Jez bi svetoval, da bi „Staroturci“ „Narodovega“ poročevalca breztaktni insult za zdaj še prezrli, ker gre upati, da ga njegova stranka sama resno zavrne, če ne drugače s tem, da v omenjeni zadevi — resnico pove. Ker se zanašam, da jo pové, ali pa vso reč taktno zatare, naj molčim tudi jez. — Od ital. strani sem slišal, da se ima pri nocojšnji besedi storiti po časnikih že razpravljana zveza italijansko-slovenska proti tukajšnjemu nemštvu. Mikavno je to res, da ste si stranka „Preširnovih častiteljev“ in okrajno-liberalno ital. stranka bližji, ko naši „Mlado“- in „Staroturci“ slovenski. Videant consules!

Iz Vranskega. (*Národna čitalnica naša*) ima svoj občni zbor v nedeljo 5. januarija ob 5. uri na večer. Program: 1. Govor. 2. Sporočilo tajnikovo. 3. Račun za čitalnično leto. 4. Vpisovanje novih udov in plačevanje letnine za prihodnje leto. 5. Volitev odbora in predsednika. 6. Nasveti posamesnih udov, potem tombola. — Vsi častiti udje so uljudno vabljeni, gotovo se vdeležiti tega zbora. Odbor.

Iz Mozlja v Kočevji 24. dec. (*Uboj.*) Ni davno, kar vam je nekdo z naših hribov v „Novice“ poročal, kako so se v Koprivniški fari neki sorodniki med sabo klali, moram vam jaz k sklepu starega leta za božične praznike še žalostnišo prigodbo naznaniti. Kvaterno nedeljo zjutraj k fari gredé k sv. maši ugledajo ljudje na kolovoznem potu konec vasí proti doljnemu Mozlju velikega, pobitega moža sredi pota v blatu ležati. Bil je tukajšnji posestnik in oče dveh otrok J. R. Znan pretepalec in pobijalec, še le v 29. letu, koščen, močán hrust, ki je mislil, da mu Samson ne more biti kos, sprl se je zopet v soboto večer zarad neke malenkosi, z drugim mladim, zakonskim možem, P. M. iz Oterbacha, v krčmi, ter mu vže ondi par zaušnic založil. Ker ju pa drugi pomiré, gré J. R. četrt ure pred njim proti svojemu domu, grozé se odhajaje P. M..nu, da ga bo še nocoj na kosce smlel. Počaka ga res, vriskat jočega proti Oterbachu, pred svojo hišo, skoči za njimga konec vasí doteče, in tam se udarita. Toda P. M. mu prestreže kol, in izpulivši mu ga iz roke, loputne ga nazaj po glavi, da se na prvi mah zvrne; na tleh pa ga še parkrat po glavi buši in do smrti potolče. Na to strašno prigodbo je vse ljudstvo po vaséh zbegano in tako prestrašeno, da se k ranim mašam ne upajo. Za onim pobijalcem pa se čuje le en glas: „Česar je tolikrat v pobojih iskal, to je iztaknil“. Ubiti bil je namreč jako surov in divji človek, veden pretepalec, je vse nedelje in praznike vozaril, še pred smrtjo je kvaterno nedeljo ženi obetal, če mu mesa ne skuha, da je gorjé; ne mené se za službo Božjo je po krčmah potaval, popival in igral, na posled pa tako strašen konec našel. Enako je vsa rodovina onega P. M., ki ga je ubil, zarad pretepov na glasu, in se je vže tudi on marsikje ravsal, dokler je naletel, česar je že pobalin po vaseh sèm ter tjè poskušal. Šel je sam precej v nedeljo v sodnijo. Naj bodeta oba kočevskim in slovenskim pobijalcem v svarilen izgled!

Ker se bo zavoljo prepovedi cerkvenega pokopa skoraj gotovo kak liberalni pisač v „Tagblattu“ z navadnimi lažmí oglasil, zato sem vso to dogodbo obširneje popisal, naj še to dostavim, da mu je bil v resnici, pa tudi po vsej cerkveni pravici prepovedan, ker je kot zasednik in razbojnik na uboj čakal svojega bližnjega, pa je v tem trenutku smrt njega samega doletela. „Kakoršno življenje, taka smrt!“

Iz Ribniške okolice 26. dec. (*Cedilo.*) Čuden napis! — porečete; al cedila nam je po letošnjem zboru Kranjskem treba. Nek dopisnik iz Kranjsko-tržiškološkega okraja v 51. listu „Novic“, na cedilo vzemši dr. Razlaga, nas pozivlja k sklepu svojega dopisa: „Gosp. Svetcu naj njegovi volilci povedó, kar mu gré“. — Tudi brez tega poziva oglasili bi se bili mi, kajti zabolelo nas je v srce njegovo obnašanje tako, da se čudom čudimo: „Et tu mi Brute?!“ Ste mar po logičnih pravilih, ker tudi nektere Kočevarje zastopate, v njihovem imenu kakor Kromer glasovali proti adresi? Ste mar že pozabili, da Kočevarji so Vas že poprej črtili in zavrgli? Spomnite se le rogovilstva za volitvene dobe. Zdaj pa se tudi Slovenci milovaje obračamo od Vas. Nekdaj navdušen borilec za pravo Slovencev in iskren zagovornik vzajemnosti slovanske so vam Čehoslovani najhuji trn v peti zdaj, ko so v fundamentalnih členih pokazali Avstriji pravo pot do avtonomije dežel in sprave narodov, nasproti pa Vam je dunajski rajhsrat srcu priraščen, čeravno ste iz lastne skušnje se prepričali, da s to skupščino ne dosežemo svojih pravic in se Avstrija vsak dan bolj razdira. Še tisti hvalisani §. 19. je strela, s ktero se nam pobijajo naše narodne pravice! Ker tedaj ste po vsem svojem dejanji „mit Sack und Pack“ pobegnili v tabor „ustavovercev“, po našem prepričanji pa ta tabor pelje v germanizacijo, centralizem in izneverstvo, zato z Bogom! Vi greste na levo, — mi ostanemo na desni!

Iz Mokronoga 28. dec. *) — Pri nas je dokaj nemčurjev, ki pa sami ne vedó, zakaj so. Nas sicer to malo briga, a jezí nas to, da nam hočejo vsiliti še svojo grdo robo. Še celó uro, ki jo je nočni čuvaj slovensko klical, v občno našo nevoljo sedaj po nemško kliče, kakor da bi Mokronog bil že na Prajzovskem! Gosp.

*) Ponudba nam je draga. Prosimo. Vred.

župan Penca! dajte nam naš domači klic nazaj in pokažite s tem, da se ravnate po volji svojih občanov, ne pa po tuji trmi enega človeka! Kdo pa je ta, kaj menite? „Žnedermajster“ Anton Pižinaht, ki je tudi krčmar in — kar ga še najbolj povikšuje! — on je tudi prvi svetovalec pri županstvu. Pa kako se postavlja ta „žnedermaster“, kako moško v občinsko pisarnico mašira sukaje si brke! Človek bi res moral misliti, da je to še bolj modra glava kakor je Salomon bil. Pa kaj zna? Svoje ime po gosje podpisati, „Tagblatt“ puhštabirati pa umare pisati! Do 100 napisati številke, to je njemu ko nič! Pa dovelj za danes. Le toliko sem hotel povedati, da to je tisti mož, kterega „Tagblattovci“ tukaj imajo za svojega aposteljna.

Iz Postojne. — Tukajšnja čitalnica napravi 6. prosenca t. l. zvečer ob pol 7. uri „besedo“ s petjem, tombolo, predstavljanjem veseloigre „Bog vas sprimi“ in s plesom, k kteri uljudno vabi odbor.

Iz Ljubljane. — Božični prazniki so pretekli, — al cvetke, ki jih še zmirom nahajamo na vrtih, žalibog, da se ne skladajo s tem, kar pogrešamo ravno v Božičnem času o političnih naših razmerah. Namesti da bi mogli prav iz srca veseli biti v spominu na oni milosti polni čas, ko so angelji mirú se zibali nad svetom in peli: „Slava Bogu v višavi in mir ljudém, ki so blagega srca“, čujemo dandanes le žalostne glasove, da ne sme mir biti med narodi, kajti ona prevzetna stranka, ki le gospodovati hoče vsem narodom, sramotiti hoče sveti nauk Izveličarja našega o svobodi, enakosti in bratinstvu vseh narodov. Če pa tudi letošnji Božični prazniki niso še vsadili cvetlic miru in sprave na političnem polji, vendar zarad tega v svojih pravicah dandanes še zatirani narodi Avstrije ne obupajo, marveč o zavesti svojega prava trdno zaupajo na — veselejši Božični čas! Radi se udamo previdnosti Božji — a ne udajmo se sili nemčurstva!

— Deželni glavar dr. pl. Kaltenegger, mestni župan Dežman in mestni odbornik dr. Zupan so se v petek podali na Dunaj v zadevah mestnega loterijskega posojila, ker je v Graški „Tagespost“ glas počil, da enacega posojila, ki ga je sklenil tudi Štajarski deželni zbor za mesto Gradec, ministerstvo noče dovoliti in sploh nobenega enacega ne več. Treba je tedaj res bilo pot storiti na Dunaj, da se, če je mogoče, odvrne ta nevesela nezgoda. Ker se niso vrnili domú, nam še ni znan izid te zadeve.

— Pozornost naših kmetiških gospodarjev, ki imajo gozde, in kmetov in učiteljev čbelorejcev obračamo na današnji „Oglasnik“, v kterem naj beró oklic družbe kmetijske.

— (*Ker je bolezen na gobcu in parkljih*) že večidel potihnila na Kranjskem, se je nadejati, da dozdaj prepovedani sejmi se bodo po novem letu spet dovolili proti temu, da vsak, kdor bo gnal govejo živino na sejm, bo moral se oskrbeti s predpisanimi spričali zdravja, ki jih bodo dajali župani. Ker pa imamo turško kugo na meji naši, se v krajih na meji Hrvaški in Reški ne bodo dovolili sejmi.

— Včeraj smo spremili na pokopališče truplo gosp. dr. Val. Zarnikovega očeta, ki je 28. dne t. m. po dolgi bolezni umrl v 62. letu svoje starosti. Naj pošteni mož v miru počiva!

— (*O smrti vojaškega duhovna gosp. J. Zamejca*), kterega so pred 2 letoma v Trstu iz morja potegnili, prinaša dopis iz Ljubljane v „Vaterl.“ zdaj gotovo poročilo. Sprehajočega ob obalih morja sta ga umorila dva železniška stražnika (en Lah in en Štajerc), oropala in v morje vrgla. Zavoljo delitve ropa pa se je vnel razpor med njima, in Lah je Štajerca vstrelil. Zdajci je žena vstreljenega Štajerca, ki je za hudodelstvo ropomora vedela, šla nad Laha in od njega tirjala svoj delež. Al ta jej nič noče dati. Razkačena ga gre tožit in 17. decembra je sodnija Laha, dvojnega umora krivega, in pa babo v preiskavo zaprla.

— (*Ljudska igra „Na Odsojah“*), iz Mosenthalove poslovenjena po Ogrincu, se po pravici more najbolja letošnja predstava dramatičnega društva imenovati. V vseh prostorih prepolno gledališče je tudi to priznalo z gromovito pohvalo, ki so jo igralci in igralke tem bolj zaslužili, ker je igra zeló zeló težka. Gospodičini Jamnikovi in gospodu Kocelju gre venec prvenstva v glavnih rolah; res izvrstno sta izvršila svojo nalogo; vredno njima na strani so stali gospodičina Podkrajšekova, gosp. Nolli, gospá Odi in gosp. Šmid v večih rolah. Gosp. Šmidu, kteremu je Talija podarila lep talent, imamo svetovati le to, naj dobro pazi na predmet svoje role in po tem naj glas svojega govora ravná, da ne bode zmirom tako jokljiv; vsaj se ljubivci ne jočejo vedno!

— (*Čitalnica*) je sv. Štefana dan imela svoj občni zbor. Predsednik dr. Jan. Bleiweis je med drugim v svojem nagovoru posebno zahvalo izrazil vsem udom, ki sodelujejo pri „besedah“, rekši, da na „besedah“ stojí čitalnica, brez njih ni čitalnica nič. — Po naključbi je izostalo poročilo o delovanji čitalnice v preteklem letu, ktero pa bodo vsi društveniki v natisnjenem letniku brali; vsaj je naša čitalnica edina, ki svetu v letniku odkriva svoje delovanje. — Gosp. blagajnik Kremžar je poročal o računu leta 1872. in o proračunu za leto 1873., ki sta bila brez ugovora zadovolilno na znanje vzeta, pa se tudi natisneta v letniku. — Gosp. Fr. Ravnikar je v imenu odborovem predlagal, kako naj bi se opuščeno delovanje o ustanovitvi „narodnega doma“ nadaljevalo in naj bi čitalničin odbor po razgovoru vseh druzih narodnih društev to v svoje roke vzel. Kdor „se je nadejal slišati v kakem odločnem koraku v tej stvari“, je bil pač „am Holzweg“, kajti dobra taka dušica ne vé, da čitalnica ni dosihmal z „narodnim domom“ nikakoršnega posla imela, da tedaj s „kakim odločnim korakom“ se ne more še producirati in da bi tudi 10 tacih vmes bilo, ki so „se nadejali slišati o kakem odločnem koraku“. — Za predsednika je bil zopet izvoljen gosp. dr. Jan. Bleiweis, za blagajnika gosp. And. Kremžar, za odbornike pa gospodje: dr. Costa, dr. K. Bleiweis, Fr. Drenik, Ant. Jentl, Miha Pakič, dr. Poklukar, Fr. Potočnik, Fr. Ravnikar, Ivan Vilhar, dr. Vončina, dr. V. Zarnik, dr. Zupanec, Fr. Kadilnik, Hugo Turk in Drag. Juvančič namesti V. Petričiča. Da gosp. pevci, ki so podpiralni udje čitalnice, niso smeli voliti, je simpliciter laž, kajti predsednik je v svojem začetnem govoru zarad volitev odbornikov še odločno povdarjal to, naj se volijo delalni udje v odbor, ne pa taki, ki so le „po imenu“ odborniki. — Čitalnica je v preteklem letu storila svojo dolžnost in skušala jo bode storiti tudi v pričujočem letu — tudi vkljub takim, kterim geslo je razpor!

— (*Silvestrov večer*) obhaja čitalnica z veselico po večletni navadi. — Tudi k veselici Silvestrovi, ki jo napravijo na strelišču tukajšnji gospodje oficirji, je čitalnica bila povabljena.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. — Ustanoverce že več dni božjast lomi zarad direktnih volitev, kajti vsak dan bolje vidijo, da ne gré tako gladko ž njimi kakor so izprva mislili. Prvi strah jim je šinil v ude, ko so Poljaki ministru naravnost rekli, da od direktnih volitev nočejo nič slišati. Drugo jih je poparilo to, da je neki usta-

voversk časnik jim preračunil, da je lahko mogoče, da pri direktnih volitvah zmagajo federalisti in da potem večina ustavoverska v državnem zboru pade pod klop. Iztuhtali so si celó to, da se Poljaki zvežejo s Čehi, — da Poljaki ostanejo tudi v sedanjem zboru, a bodo glasovali zoper direktne volitve, ki pa vkljub njim obveljajo; izvoljeni po direktnih volitvah pa pridejo z Čehi vred v novi državni zbor samo zato, da razrušijo celi „rajhsrat". Tretji in to prav hud strah ustavovercem dela pa to, da predrugačenje volitev v državni zbor zahteva tudi predrugačenje avstrijsko-ogerske poravnave od l. 1867., ker postava o delegacijah se glasí na to, da poslanci deželnih zborov v državnem zboru volijo poslance v delegacijo. V državnem zboru takem pa, v kterega ne bi prišli kakor dosihmal poslanci deželnih zborov, ampak naravnost v državni zbor voljeni poslanci, ne bi potem več bilo poslancev deželnih zborov, tedaj bi ne bila več delegacija taka, kakor dozdaj. To pa se kar naravnost — brez nove postave za delegacije — zgoditi ne more, in veliko vprašanje je še to: ali bi Ogri dovolili v premembo delegacijske postave. — Vse to tedaj dela hudo sive lase nemškim centralistom. Slišalo se je celó, da ministerstvo za tega del namerava odložiti to presitno stvar. Ali bodo pa z odlogom zadovoljni kolovodji centralistični, od kterih je ministerstvo Auerspergovo od konca do kraja odvisno, to je veliko vprašanje. Bodi si pa tako ali drugače: sedaj je došel čas, da vsa državno-pravna opozicija mora soglasno postopati in opustiti svojo lokalno politiko. Vsi morajo zdaj stati kot en mož po izgledu centralistov, ki v sili tudi strogo edini postopajo. „Viribus unitis" bodi naj geslo vsem, ki se borijo za pravo narodov in njihovo svobodo!

— Za stavbe Dunajske velike razstave, ktera se letos začne maja meseca, zahteva baron Schwarz, načelnik te razstave, še 7 milijonov gold., ker je danih mu 6 milijonov gold. že potrosil. To je strašansk denar za poslopje, ktero bo le 6 mesecev stalo, in od kterega deželne komisije ne vinarja ne dobijo! Nadjajo se sicer, da ti stroški se bodo povrnili po dohodkih iz vstopnine v razstavo; al ta nada ostane menda le vtopija.

Ogersko. — Pravda glasovitega hudodelca Rose Šandora, ki so jo v zadnjem lanskem listu omenile „Novice" je končana; Rosa Šandor in Franc Čonka sta obsojena v težko ječo na vse svoje žive dni, Veselka, Schwab in Andrej Rosa na 15 let.

Iz Rima. — 16. decembra je škof Strossmajer prišel v Rim v hospiciju Slavoncev stanovališče vzel. — V govoru, ki ga je imel sv. Oče 23. decembra v konzistoriju, se je bridko pritožil o trpljenji katoliške cerkve v mnozih deželah, posebno pa še na Laškem in Nemškem.

Rusija. — Cesarevič naslednik je za tifusom nevarno zbolel, vendar je upanje, da se spet ozdravi.

Sodeželani!

Marljivi obrtniki in rokodelci, kmetovalci in gozdarji, zastopniki véd in umetnij, kakor tudi gospé Kranjske, ktere imajo čutstvo za umetnost, so z velike hvale vrednim prizadetjem našim besedam v klicu od dne 18. marca leta 1872. življenje dali tako, da vže sedaj smo prepričani in da z mirno vestjo lahko trdimo, da naša lepa domovina, naša Kranjska dežela, bode na svetovni razstavi letošnjega leta na Dunaji tako dostojno zastopana, da presega naše pričakovanje.

Nad 200 razstavnih oglasov je došlo deželni komisiji; to je gotovo častno spričalo za našo obrtnijo, rokodelstvo, kmetijstvo in gozdarstvo, za vede in umetnost!

Al z mnozimi oglasi Kranjskih izdelkov, z osebno vdeležbo najpremožniših mož iz naše srede pri tej veliki razstavi še ni storjeno vse! Ako se hoče naši deželi pridobiti stanovitna korist v pravem pomenu, potrebuje deželna komisija zaklada, s kterim jej je mogoče raznovrstne troške pobotati, skupne (združene) razstave pospeševati in manj premožne, marljive učitelje, delalce, kmetovalce, obrtnijske delovodje itd. denarno podpirati, da si morejo Dunajsko razstavo ogledati.

Razne družbe in privatne osebe so vže utemeljile ta zaklad, ker so, vnete za blagi namen, darovale velikodušno doneske denarne v pospeh svetovne razstave; al dosedaj zbrani doneski ne zadostujejo, da bi deželna komisija mogla izvršiti vse, kar se jej je naložilo, in da bi mogla vsem pravičnim tirjatvam zadostiti, ktere se na-njo stavijo.

Deželni komisiji je znano, da se pogostoma trka na vrata radodarnih deželanov, al vendar misli, da je pravo storila, ako se, gledé na velevažne zadeve in na korist, ktero bode svetovna razstava celi Avstriji in še posebej tudi Kranjski deželi v vsacem oziru donesla, obrača na iskreno domoljubje, na obče znano radodarnost prebivalcev Kranjske, ktero se vselej pokaže, kedar se tiče kaj obče koristnega, domovino častilnega!

Sodeželani! Vsak naj podpira po svoji moči velevažno delo, vsaj vsak, tudi najmanjši dar se bode hvaležno sprejel kot dodatek v povzdigo narodne časti skupne domovine, in v korist in na dobro Kranjski deželi.

Omeniti je le še, da se taki doneski od danes začenši sprejemajo v pisarni c. kr. deželne komisije Kranjske (v Ljubljani v deželni hiši), pri mestnem magistratu v Ljubljani, in po deželi od gosp. c. kr. okrajnih glavarjev.

Oskrbuje se zaklad pod nadzorstvom finančnega odbora, izvoljenega iz udov izvrševalnega odbora, in doneski se bodo od časa do časa razglasili v Ljubljanskem listu.

V Ljubljani decembra meseca 1872.

Izvrševalni odbor c. k. deželne komisije Kranjske za svetovno razstavo,

Grof Auersperg, predsednik. **V. C. Supan**, podpredsednik.

Oton baron Apfaltrern, dr. E. H. Costa, Karol Dežman, Franc Globočnik, Ljudevit vitez Gutmannsthal-Benvenutti, Peter Kozler, Karol grof Lanthieri, Janez Murnik, Albert Samassa, Janez Šolar, Albert Trinker, Mih. Anton baron Zois-Edelsteinski.

Lotar knez Metternich-Winneburg, kot stalni poročevalec.

Odgovorni vrednik: **Alojzi Majer.** — Založnik: **Jožef Blaznikovi dediči** v Ljubljani.